

کفتارهای سیرامون انقلاب و جمهوری اسلامی ایران

دکتر علی سلیمان پور

(عضویت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد)

سرشناسه		سلیمان پور، علی، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور		گفتارهایی پیرامون انقلاب و جمهوری اسلامی ایران / علی سلیمان پور.
مشخصات نشر		بجنورد : انتشارات جهانی، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری		۲۰۵ ص: جدول .
شابک		۹۷۸-۶۰۰-۶۰۰۸-۵۶-۱
وضعیت فهرست نویسی		فیا
موضوع		ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷
موضوع		ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ -- علل
موضوع		ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ -- نقد و تفسیر
رده بندی کنگره		۱۳۹۲ ۷۶۶ گ/ DSR1۵۵۳
رده بندی دیویی		۹۵۵/۰۸۳
شماره کاتالوگ ملی		۳۳۰۴۸۰۸

نام کتاب : گفتارهایی پیرامون انقلاب و جمهوری اسلامی ایران

نویسنده دکتر علی سلیمان پور

نویت چاپ اول

تیراژ ۲۰۰۰ نسخه

قیمت ۹۰۰۰۰ ریال

تاریخ چاپ پاییز ۱۳۹۲

صفحه آرای و طراحی جلد نشریه ارمغان (فرهاد رضوانی)

ناشر انتشارات جهانی / بجنورد

بجنورد - خیابان چمران - چمران ۲۹ (کوچه شهید صابریان) - پلاک ۳۴

صندوق پستی : ۹۴۱۳۷۹۷۶۱۳ - تلفن : ۰۹۱۵۱۸۴۱۳۶۳

فهرست مطالب

پیشگفتار

۱

بخش اول: مباحث نظری انقلاب

۵

گفتار نخست: چیستی و چرایی انقلاب

۵

(۱) انقلاب؛ تعاریف و مفاهیم

۱۰

(۲) انقلاب و پدیده های سیاسی مشابه

۱۰

الف- کودتا

۱۲

ب- جنگ داخلی

۱۲

ج- شورش

۱۳

د- نهضت (قیام)

۱۳

ه- جنبش

۱۵

و- انقلاب سفید (اصلاح یا رفرم)

۱۵

ز- انقلاب های رنگی

۱۷

(۳) مروری بر مهم ترین نظریه های انقلاب

۱۷

الف- جایگاه نظریه:

۲۰

ب- گزیده نظریه های انقلاب:

۲۱

ارسطو

۲۳

مارکس

۲۵

ماکس وبر

۲۸

دورکهایم

۳۰

چالمرز جانسون

۳۱

الکسی دوتوکویل

۳۲

کرین بریتون

۳۴

جیمز دیویس

۳۵	ساموئل هانتینگتون
۳۶	تدا اسکاچپول
۳۸	سوروکین
۴۰	هارولد لاسول
۴۰	اریک اریکسون
۴۱	وُلَفَشْتان
۴۳	گفتار دوم: انقلاب در اسلام و نظریه انقلاب اسلامی
۴۶	(۱) برخی تعاریف انقلاب اسلامی
۴۸	(۲) امر به معروف و نهی از منکر به عنوان نظریه انقلاب اسلامی
۴۹	الف- آیات و روایات
۵۱	ب- قیام امام حسین (ع)
۵۳	ج- فتاوی فقهی
۵۴	د- تبیین عقلی و نظری انقلاب اسلامی بر اساس فریضه امر به معروف و نهی از منکر
۵۵	- اهمیت امر به معروف و نهی از منکر
۵۶	- شرایط امر به معروف و نهی از منکر
۵۷	- مراحل امر به معروف و نهی از منکر
۶۲	- چکیده و نتیجه بحث
۶۳	(۳) ویژگی‌های انقلاب اسلامی
۶۳	- عمومی و مردم بودن انقلاب اسلامی
۶۴	- ارادی و اختیاری بودن انقلاب اسلامی
۶۵	- خشونت آمیز بودن انقلاب اسلامی
۶۷	- تغییرات ساختاری در جامعه و نظام سیاسی
۶۸	- فرهنگی، ارزشی و اخلاقی بودن انقلاب اسلامی
۶۹	- مرحله ای بودن انقلاب اسلامی
۷۲	(۴) تاکتیک‌ها و روش‌های انقلاب اسلامی

بخش دوم: انقلاب اسلامی ایران

۷۶	گفتار سوم: تحلیل های مختلف درباره چرایی انقلاب اسلامی در ایران
۷۶	حضرت امام خمینی (ره)
۷۸	شهید مطهری
۸۰	دکتر حمید عنایت
۸۰	تدا اسکاچیول
۸۵	نیکو کدی
۸۷	میشل فوکو
۸۹	ماروین زونیس
۹۰	دکتر صادق زیبا کلام
۹۰	الف- فرضیه توطئه عامل انقلاب
۹۱	ب- مدرنیز کردن عامل انقلاب
۹۲	ج- نظریه اقتصاد عامل بروز انقلاب
۹۴	د- نظریه مذهب عامل انقلاب
۹۵	ه- استبداد عامل انقلاب
۹۸	گفتار چهارم: زمینه ها و زمانه انقلاب اسلامی
۱۰۳	- فساد درباریان و کارگزاران
۱۰۵	- فرهنگ و ایدئولوژی
۱۰۷	- وابستگی به غرب و آمریکا
۱۱۰	- ارتش
۱۱۳	- ساواک
۱۱۵	- نظام حزبی وابسته
۱۱۸	- وضعیّت اقتصادی
۱۱۸	الف- دولت رانتیر و استبداد نفتی

- ۱۲۱ ب - اصلاحات ارضی و نابودی کشاورزی
- ۱۲۲ ج - شهرنشینی، صنعت و خدمات
- بخش سوم: جمهوری اسلامی ایران
- ۱۲۹ گفتار پنجم: «درآمدی بر جمهوری خواهی اسلامی در ایران»
- ۱۳۱ - پیشینه جمهوری خواهی در ایران
- ۱۳۳ - جمهوری خواهی اسلامی
- ۱۳۴ - ترکیب جمهوریت و اسلام
- ۱۳۵ - پاسخ امام خمینی (ره) به مخالفین رفتارندم جمهوری اسلامی
- ۱۳۸ - حکومت جمهوری اسلامی بر اساس قانون اساسی
- ۱۳۸ - رهبر یا شورای رهبری
- ۱۴۰ - قوه مجریه (رئیس جمهور و کابینه)
- ۱۴۲ - قوه مقننه (مجلس شورای اسلامی)
- ۱۴۳ - اختیارات و صلاحیت های مجلس شورای اسلامی
- ۱۴۷ - نظام اقتصادی و سیاست خارجی در قانون اساسی جمهوری اسلامی
- ۱۴۷ الف - اقتصاد
- ۱۴۸ ب - سیاست خارجی
- ۱۴۹ گفتار ششم: مروری بر مهم ترین مسائل و رخدادهای عصر جمهوری اسلامی ایران
- ۱۴۹ (۱) دوره گذار و انتقال قدرت (۱۳۵۷ تا ۱۳۶۰)
- ۱۵۷ - ماجرای بنی صدر
- ۱۵۹ - جنگ تحمیلی
- ۱۶۱ (۲) دوه تثبیت نظام و سالهای ریاست جمهوری آیت الله خامنه‌ای (۱۳۶۰ تا ۱۳۶۸)
- ۱۶۳ الف - اتحاد و ائتلاف با کشورهای انقلابی
- ۱۶۳ ب - توسعه روابط با کشورهای جهان سوم
- ۱۶۴ ج - تقابل با کشورهای وابسته آمریکا و حامی عراق
- ۱۶۴ د - روابط جمهوری اسلامی با کشورهای اروپای غربی

- ۱۶۵ هـ- بی اعتمادی به سازمان ملل متحد و شورای امنیت
- ۱۶۵ (۳) دوره سازندگی و سالهای ریاست جمهوری آیت الله هاشمی رفسنجانی (۱۳۷۶ تا ۱۳۷۸)
- ۱۶۷ - سیاست و روابط خارجی ایران در دوره سازندگی
- ۱۶۸ الف - عادی سازی روابط با کشورهای همسایه در منطقه خلیج فارس
- ۱۶۹ ب - روابط ایران و اروپا
- ۴ (دوره معروف به اصلاحات و سالهای ریاست جمهوری حجت الاسلام خاتمی
(۱۳۸۴ تا ۱۳۷۶)
- ۱۷۲
- ۱۷۴ - سیاست و روابط خارجی
- ۱۷۵ الف- طرح نظریه گفتگوی تمدنها
- ۱۷۶ ب- بهبود و گسترش روابط با اروپا
- ۱۷۸ ج- تشکیل اجلاس سران سازمان کنفرانس اسلامی در تهران
- ۵ (دوره معروف به عدالت و مهرورزی و سالهای ریاست جمهوری دکتر احمدی نژاد
(۱۳۹۲ تا ۱۳۸۴)
- ۱۷۹
- ۱۸۰ - بررسی اجمالی هشت سال عملکرد ریاست جمهوری دکتر احمدی نژاد
- ۱۸۱ الف- برنامه ها و عملکرد اقتصادی
- ۱۸۸ ب - سیاست و روابط خارجی
- ۱۹۱ - منابع و مآخذ

پیشگفتار

پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران و در پی آن تأسیس نظام مقدس جمهوری اسلامی سرآغاز عصر جدیدی در حیات معنوی و سیاسی - اجتماعی مردم ایران بود. تأثیرات و پیامدهای انکارناپذیر و گسترده وقوع انقلاب اسلامی در ابعاد مختلف داخلی و بین المللی هر انسان کنجکاو و صاحب اندیشه را به شگفتی و تفکر وامی‌دارد. انبوهی از سؤالات فرا روی ما در جایگاه یک ایرانی حاضر در متن جمهوری اسلامی و متأثر از عوارض و مسائل ناشی از آن ضرورت تأمل، تدبّر، مطالعه و پژوهش در این زمینه را یادآوری می‌نماید. با درک چنین واقعیتی تخصیص دو واحد درسی عمومی با عنوان انقلاب اسلامی در دانشگاه های سراسر کشور گامی مهم و اقدامی بسیار ارزشمند محسوب می‌شود تجربه سالها تدریس «انقلاب اسلامی و ریشه های آن» و سپس درس جایگزین «انقلاب اسلامی ایران» گواه بر این است که علی‌رغم اشتیاق فراوان و اشتیهای سیری ناپذیر جوانان این مرز بوم نسبت به کسب آگاهی و شناخت رویداد مهم انقلاب اسلامی به دلایل مختلفی متأسفانه آموزش انقلاب اسلامی به نتایج شایسته و دست آوردهای رضایت‌بخش منتهی نمی‌شود. برخی موانع جدی در مسیر تحقق اهداف این درس عبارتند از:

۱- کافی نبودن دو واحد درسی برای پاسخگویی به انبوه سؤالات و موضوعات مربوط به انقلاب اسلامی که اغلب مواقع جلساتی از آن با تعطیلات سالانه، فصلی، خواسته و ناخواسته مواجه می‌شود.

۲- پراکندگی و گسترده‌گی حوزه مباحث موجود در این زمینه.

۳- تکراری بودن بسیاری موضوعات و در مواردی ملال آور بودن آنها.

۴- توجه‌اندک به مباحث جدیدتر، بویژه موضوعات مربوط به جمهوری اسلامی و مسائل

روز.

۵- کم رنگ بودن وجه تحلیلی مباحث و بعضاً حاکمیت روح تعصب و احساسی‌گری در برخی تحلیل‌های موجود اعم از مکتوب و یا تحلیل‌های شفاهی که از سوی اساتید و مدرسین مربوطه صورت می‌گیرد.

با توجه به موارد مذکور و با استناد به تجربه بیست ساله حضور در جمع دانشجویان مختلف اعم از قدیم و جدید، دختر یا پسر، فنی، تجربی یا انسانی دریافت نگارنده در مقام معلم و مدرس این درس که آن را افتخار بزرگی برای خود می‌دانم عبارت از این است که:

اولاً- ارائه درس انقلاب اسلامی باید به شیوه‌ای روشمند باشد به این معنا که فرایند طبیعی حرکت از مباحث نظری و کلی به سوی مباحث عملی و جزئی بدرستی پیموده شود. لازم است پس از اختصاص جلساتی به تبیین جایگاه نظری مسأله انقلاب و نظریه انقلاب اسلامی تدریجاً زمینه ورود به مباحث انقلاب اسلامی ایران هموار شده و سپس مباحث مربوط به جمهوری اسلامی به عنوان دست‌آورد و نتیجه انقلاب اسلامی مورد بررسی قرار گیرد. تبیین و تحکیم مبانی نظری و مفهومی انقلاب اهمیتی به مراتب افزون‌تر از ارائه انبوهی اطلاعات تاریخی و گزارش حوادث و رویدادهای عاری از نقادی و تحلیل علمی و منطقی دارد.

ثانیاً- علاوه بر خصلت اساسی روشمند بودن، عنصر مهم دیگر هدفمندی آن است. تشریح و تفهیم اهمیت، ضرورت و فلسفه درس انقلاب اسلامی قدم بسیار مهمی است که در جلسات نخستین شروع سال تحصیلی باید برداشته شود.

روشن ساختن جایگاه درس و موقعیت آن در مجموعه برنامه‌های تحصیلی، شغلی و حتی زندگی شخصی دانشجویان علاوه بر ایجاد انگیزه برای حضور و فعالیت در کلاس امکان بهره‌مندی مؤثر از آموخته‌های آنان را نیز فراهم می‌نماید. با توجه به جایگاه بی‌بدیل و اهمیت انکارناپذیر انقلاب اسلامی در سرنوشت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و شخصی آحاد جامعه در صورت فراهم شدن چنین آگاهی و شناختی نسبت به اهمیت موضوع، کلید موفقیت در اجرای این برنامه درسی را به دست خواهیم آورد.

ثالثاً- فراهم آوردن محیطی امن و آزاد برای مباحثه، سؤال و جواب و اظهار نظر از سوی اساتید محترم درس انقلاب اسلامی مهم‌ترین نیاز و اساسی‌ترین رمز موفقیت و رونق هر چه بیشتر این واحد درسی می‌باشد که در عین حال امکان خدمت صادقانه و دفاع عاقلانه از آرمان‌های مقدس انقلاب اسلامی و دستیابی به اهداف تعیین شده آن را فراهم می‌سازد. در چنین فضایی علاوه بر شکل‌گیری روحیه تلاش، نشاط و تحرک، پاسخ منطقی به سؤالات، ابهامات، شبهات احتمالی و سوء تفاهمات در رابطه با انقلاب و جمهوری اسلامی نیز به مقدار

زیادی میسر می‌شود. با در نظر گرفتن شرایط سنی، علمی و فرهنگی دانشجویان و نگاه واقع بینانه نسبت به مسائل روزمره و جاری کشور ضرورت چنین رویکردی در ارائه درس انقلاب اسلامی کاملاً روشن و نمایان است.

نهایتاً به اعتقاد نگارنده متغیر و عامل اصلی در تعیین وضعیت، میزان مفید بودن و ارتقاء کیفیت درس «انقلاب اسلامی ایران» مناسبات استاد و دانشجو و آگاهی نسبت به الزامات منطقی و واقعی در ارائه آن می‌باشد که برخی مسائل آن مورد اشاره قرار گرفت. بر اساس آنچه گفته شد ارائه یک متن درسی به صورت رسمی به جای آن که یک اصل خدشه ناپذیر برای موضوع مورد نظر باشد، باید در حاشیه عملکرد مفید، مؤثر، روشمند و هدفمند محتوای کلاس قرار گیرد. وجود منبع مکتوب با چنین رویکردی صرفاً و تنها برای آزمون های ارزشیابی قابل توجیه است و هیچ دلیل قاطع و متقاعد کننده دیگری ندارد. در این خصوص باید ضمن یادآوری اولویت ها به اساتید محترم ترجیحا آنان را در تنظیم و ارائه منابع درسی برای آزمون های ارزشیابی آزاد گذاشت و میزان وابستگی به متن واحد و یا احیاناً سفارش شده را به حداقل ممکن کاهش داد. اتخاذ چنین رویه‌ای در فرایند کلی درس انقلاب اسلامی فرصت تنوع بخشی و پویایی هر چه بیشتر در قلمرو منابع درس مزبور را نیز فراهم آورده و هر گونه شائبه انحصارگرایی را از میان برمی‌دارد.

با عنایت به چنین رهیافتی آنچه در قالب متن درسی موجود و تحت عنوان «گفتارهایی پیرامون انقلاب و جمهوری اسلامی ایران» تقدیم می‌شود در درجه نخست بر اساس تشخیص نگارنده نسبت به اولویت های موجود و میزان علاقمندی دانشجویان تنظیم شده و در مرحله بعد با امعان نظر نسبت به اصل روشمندی از مباحث کلی انقلاب آغاز و با مباحث تحلیلی و عملی جمهوری اسلامی خاتمه یافته است. با اذعان نسبت به کاستی های موجود در این اثر ضمن آمادگی استقبال از نظرات ارشادی و انتقادهای سازنده دانشجویان عزیز، کارشناسان و استادان محترم درس انقلاب اسلامی ایران آرزو می‌کنیم تا تمامی همکاران این درس با تکیه بر دانش، تعهد، تشخیص و تجربیات خویش گام‌های مؤثر و بلندتری در این زمینه برداشته و بر غنای هر چه بیشتر و تنوع هر چه تمام تر منابع موجود در این زمینه بیفزایند.

بخش اول

مباحث نظری انقلاب

اشاره

این بخش با هدف توضیح و تبیین اجمالی مباحث کلی و نظری انقلاب طی دو گفتار؛ شامل مهم‌ترین مسائل مربوط به تعاریف و مفاهیم، مقایسه انقلاب و پدیده‌های سیاسی مشابه، مروری بر مهم‌ترین نظریه‌های انقلاب و بررسی مقوله انقلاب در اسلام و نظریه انقلاب اسلامی، تدوین و ارائه شده است. بدیهی است که منطقی و روشمند بودن درس ایجاب می‌نماید تا ابتدا مباحث تئوریک و مفهومی در خصوص پدیده انقلاب و انقلاب اسلامی تبیین و سپس موضوعات عملی و واقعی درباره انقلاب و جمهوری اسلامی مورد بررسی و تحلیل قرار گیرند.